

Во јуни оваа година се случија предвремени Парламентарни Избори 2008, и како и за секои избори во изминативе три години Македонскиот зелен центар ги следеше програмските активности на политичките коалиции поврзани со животната средина и енергетиката. За жал, партиите на албанската заедница во Македонија не обезбедија македонска верзија на нивните програми за енергетика и животна средина поради што не бевме во можност да ги дознаеме нивните планови во оваа област.

Енергетиката отсекогаш имала многу големо влијание врз животната средина, па поради тоа оваа изборна година ги вкрстивме овие две теми. Сите се сложуваат дека енергетиката е еден од клучните фактори за развојот на економијата на земјата, но и реална потреба во секојдневието на секој од нас. Сведоци сме дека вложувањата во енергетскиот сектор во земјата се замрени во последните петнаесетина години и многу тешко Македонија се извлекува од оваа ситуација, како од последиците од застарените капацитети и инфраструктура, така и од инерцијата нешто да се промени во овој правец. Сето ова ја прави Македонија се повеќе енергетски зависна, а богоми би можело да се каже и неизвесна земја.

Прашањето е каде Македонија чекори со својата енергетска политика? Од тоа што го видовме до сега на теренот, а не сме виделе нешто многу, во Македонија се дискутира само за оживување на стари, сеуште неизреализирани енергетски проекти. Во меѓувреме, енергетските трендови во светот напредуваат, но кај нас некако промените се случуваат споро и многу несигурно. И додека државата, под притисок на европските регулативи, почна полека да го усвојува законодавството поврзано со обновливите видови на енергија и енергетската ефикасност, ќе треба многу голема посветеност, но пред се добра визија и стратегија, како и многу современо знаење енергетскиот сектор во Македонија да се развие на најдобар можен начин. Зошто велам современи знаења? Енергетиката од секогаш била најголем загадувач на животната средина, но многу малку во минатото се обрнувало внимание на ова. Денеска пред енергетскиот сектор стојат исправени многу прашања, како што е прашањето за климатските промени, безбедноста на радиоактивниот отпад, зачувување на видовите и нивните природни живеалишта, зачувување на културното наследство, социјалните прашања итн. Ова се само еден дел од прашањата на кои треба да им се даде одговор кога се планираат новите енергетски објекти.

Оваа предизборна година може да се каже дека водечките партии на двете изборни

коалиции во нивните енергетски програми ги имаа опфатено термините како што се обновливи видови на енергија, енергетска ефикасност, комбинирани енергетски постројки, климатски промени итн. Едните понудија поконкретни проектни активности, другите поопшти, но и кај едните и кај другите се провлекуваа некои заеднички нишки. Овде ќе ги продискутираме токму нив и тоа низ призмата на животната средина.

Да започнеме со плановите за изградба на големите и малите хидроелектрани. Искористувањето на енергијата на водата несомнено спаѓа во искористување на обновлив енергетски ресурс, кој што за разлика од употребата на фосилни горива не ја загадува животната средина. Меѓутоа, треба да се има на ум дека искористувањето на хидроенергијата мора да биде направено врз принципите на одржливиот развој. Што подразбира тоа? Тоа подразбира дека градењето на овие енергетски објекти нема да предизвика уништување на значајни делови од природата: заштитени природни живеалишта, споменици на природата, ендемски видови, но и дека нема да нанесе штети на културното и историското наследство, како и на животите на луѓето кои би биле засегнати со овие зафати. Потенцијалните штети по природата се секогаш поголеми кај големите хидроелектрани, поради што припадниците на зеленото движење ги прогласија како обновливи но не и одржливи енергетски извори. Но, исто така штети може да настанат и при изградба на малите хидроелектрани. Поради тоа, давањето под концесија на одредени локации и изградбата на хидроелектраните треба да биде предмет на претходно истражување, односно на спроведување на стратешка оценка за влијанието што овие долгорочни планови и програми во енергетскиот сектор би го имале врз животната средина. Законските обврски за спроведување на ваквите студии за стратешко оценување на влијанието врз животната средина се нови во нашата земја, меѓутоа мора да станат пракса како во останатите области, така и во секторот енергетика.

Спроведувањето на Стратешката оценка на влијанието врз животната средина би можело да се изведе и за целокупниот енергетски сектор. Важноста на едно вакво стратешко оценување на енергетскиот сектор може да се разгледа и низ примерот на плановите за отворање на нови рудници за јаглен, како би се продолжил векот на термоелектричните централи. Ако го земеме во предвид фактот дека искористувањето на фосилните горива, а ова најмногу се однесува на јагленот, е главен причинител за климатските промени, тогаш како ќе знаеме колку понатамошното искористување на јагленот во производството на електрична енергија, како и неговата процентуална застапеност во енергетскиот биланс на земјата, би придонесол кон зголемувањето на ефектот на стаклена градина, односно до последицата – климатски промени. Со стратешката оценка на енергетскиот сектор врз животната средина, сите овие параметри би се предвиделе. Со тоа би се олеснило и трасирањето на патот на македонската енергетика без притоа да се предизвикаат катастрофални и неповратни промени врз животната средина.

Ова би се однесувало и на искористувањето на биогоривата – тема исклучително актуелна во светот, околу која се кршат многу копја. Имено, искористувањето на биомасата е “carbon neutral”, односно неутрално во однос на испуштање на јаглероден диоксид во атмосферата и придонесување кон климтските промени. Но, одгледувањето и искористувањето на биомасата мора да се изведува на одржлив начин, односно не треба да го загрози производството на храна, не треба да се употребуваат пестициди при одгледувањето на биомасата кои би ја загадиле животната средина, не би требало да се користат генетски модифицирани растенија итн. Сите овие прашања би требало да се разгледаат во студијата за стратешка оценка на влијанието на енергетиката врз животната средина во однос на производството на биогоривата.

Во програмите на политичките партии беше споменато учеството на Македонија во регионалните енергетски проекти, кај едните беа конкретно наведени кои би биле проектите, кај другите проектите висеа во воздух. Како и да е, ова е добра можност да се продискутира околу децентрализираното производство на електрична енергија наспроти централизираните, регионални, големи енергетски објекти. Големите централизираните енергетски објекти претставуваат големи капитални инвестиции за кои се потребни големи вложувања, периодот на ставање во функција на овие постројки, односно периодот на градба е долг, големите загадувања во животната средина се концентрирани на едно место и во случај на хаварија целиот регион е во опасност да остане без енергија, а времето на репарација и реставрација е долго. Наспроти нив, инвестициите за децентрализираните мали енергетски постројки се далеку помали, технологиите кај овие постројки битно не ја загадуваат животната средина, или барем не во толкава голема мера, во случај на хаварија таа полесно се отстранува и не се доведува во прашање снабдувањето со енергија на голем регион. Како илустрација каде се движат светските трендови во овој правец ќе го наведам примерот наведен на 26 мај во Newsweek, каде се истакнува дека децентрализираните постројки на обновливи видови енергија во 2007 година на светско ниво привлекле 71 милијарда долари приватен капитал, додека резултатот за нуклеарната индустрија изнесувал 0 долари на вложен приватен капитал. Примерот говори сам по себе, каде инвеститорите се чувсвуваат посигурни да ги инвестираат сопствените пари. И на крајот на краиштата, дали Македонија со учество во регионални проекти сака и понатаму да остане увозно зависна земја, бидејќи сепак овие енергетски објекти би биле на територијата на други држави, или сака да ги развива своите сопствени енергетски потенцијали, да изгради сопствена енергетска независност, нормално на одржлив начин.

Подготвила:

Марија Јанковска,

дипл. инж. за зашт. на животна средина